

ประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ของนักเรียนวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

ชลลดา ไชยกุลวัฒนา* ส.ด. (การพยาบาลสาธารณสุข)

อิชยา มอญแสง** พย.ม. (การผดุงครรภ์ชั้นสูง)

พัชรินทร์ ไชยบาล*** พย.ม. (การผดุงครรภ์ชั้นสูง)

บทคัดย่อ:

การวิจัยกึ่งทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ต่อความรู้เรื่องเพศศึกษา ทักษะคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ การสื่อสารเรื่องเพศกับบิดามารดา ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ของนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียน 2 แห่งที่คัดเลือกจากโรงเรียน 9 แห่งในจังหวัดพะเยาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย แต่ละกลุ่มประกอบด้วยนักเรียน 51 ราย กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จำนวน 5 ครั้ง ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับกิจกรรมตามหลักสูตรปกติของโรงเรียน เก็บข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเองก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตาม 4 สัปดาห์ วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน repeated-measures ANOVA, independent t-test และ paired t-test ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองและติดตามผลกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องเพศศึกษาและทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคะแนนเฉลี่ยด้านการสื่อสารเรื่องเพศกับบิดามารดา ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่ม กลุ่มทดลองเมื่อหลังจบโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะป้องกันการตั้งครรภ์สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์นี้สามารถพัฒนาความรู้เรื่องเพศศึกษา ทักษะคิดต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมและทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นได้ ดังนั้น โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำโปรแกรมไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อให้วัยรุ่นมีความรู้เรื่องเพศศึกษา ทักษะคิดต่อพฤติกรรมทางเพศและส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียน

คำสำคัญ : นักเรียนวัยรุ่น การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

*Corresponding author, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, E-mail: aoychon@gmail.com

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

วันที่รับบทความ 12 กุมภาพันธ์ 2562 วันที่แก้ไขบทความ 8 สิงหาคม 2562 วันตอบรับบทความ 21 สิงหาคม 2562

Effectiveness of Teenage Pregnancy Prevention Program in Phayao Province

Cholada Chaikoolvatana Dr.P.H. (Public Health Nursing)*

*Idchayar Mornsaeng** M.N.S. (Advanced Midwifery)*

*Patcharin Chaibarn*** M.N.S. (Advanced Midwifery)*

Abstract:

This quasi-experimental research aimed to evaluate the effectiveness of a school-based teenage pregnancy prevention program on sexual knowledge, attitude toward sexual behavior, parent-adolescent sexual communication skills, pregnancy prevention skills, and pregnancy prevention behavior among school adolescents. The sample consisted of seventh-grade students from two schools, which were selected from nine schools having similar characteristics. The two schools were randomly assigned to either the experimental group or the control group, and each group had 51 school adolescents. The experimental group received a school-based prevention program for five sessions, whereas the control group received usual school learning activities. The self-administered questionnaires were employed at the pretest, posttest, and the follow up at four weeks. The data were analyzed using percentage, mean, repeated measures ANOVA, independent t-test, and paired t-test. Results revealed that after the experiment and follow-up period, the experimental group had significantly higher mean scores of sexual knowledge and attitude toward sexual behavior than did the control group. However, the mean scores regarding parent-adolescent sexual communication skills, pregnancy prevention skills, and pregnancy prevention behavior between the two groups were not significantly different. When compared within the group, the experimental group after the program finished had a significantly higher mean score of pregnancy prevention skills than did before the experiment. This teenage pregnancy prevention program could enhance sexual knowledge, attitude toward sexual behavior, and pregnancy prevention skills. Thus, the school and government sectors can apply this program into some extracurricular activities to increase their sexual knowledge, attitude toward sexual behavior, and to promote pregnancy prevention behavior among school students.

Keywords: School adolescents, Teenage pregnancy, Teenage pregnancy prevention program

**Corresponding author, Assistant Professor, Faculty of Nursing, University of Phayao, E-mail: aoychon@gmail.com*

***Assistant Professor, Faculty of Nursing, University of Phayao*

Received February 12, 2019, Revised August 8, 2019, Accepted August 21, 2019

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก สำหรับประเทศไทยผลการสำรวจอัตราการตั้งครรภ์ของหญิงอายุ 15-19 ปี ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน ของสำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2550-2556 อัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี เพิ่มขึ้นจาก 49.7 เป็น 51.1 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี 1,000 คน¹ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพของมารดา วัยรุ่นและทารกมีโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อนได้ง่าย เนื่องจากสภาพร่างกายยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ การขาดทักษะในการเลี้ยงดูบุตรทำให้มารดาวัยรุ่นเกิดภาวะเครียดและอาจนำมาซึ่งปัญหาทางด้านจิตใจ นอกจากนี้ การตั้งครรภ์ส่วนใหญ่เป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ ทำให้แนวโน้มปัญหาการทำแท้งรวมถึงปัญหาเด็กที่ถูกทอดทิ้งมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม²

วัยรุ่นตอนต้นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้วัยรุ่นให้ความสำคัญกับเพื่อน เริ่มสนใจเพศตรงข้ามและเกิดอารมณ์ทางเพศได้ง่าย ประกอบกับช่วงวัยนี้เป็นวัยอยากรู้อยากลอง จึงอาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้ จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดหนึ่งที่ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในปี พ.ศ. 2553-2557 อัตราการคลอดของวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี เพิ่มขึ้นจาก 26.1 เป็น 27.8 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปี และอัตราการคลอดของวัยรุ่นอายุ 10-14 ปี ลดลงเล็กน้อยจาก 1.1 เป็น 0.7 ต่อประชากรหญิงอายุ 10-14 ปี จากรายงานการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยาปี พ.ศ. 2556 พบว่า

อายุเฉลี่ยการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงเท่ากับ 14.3 และ 14.8 ปีตามลำดับ³ จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นจังหวัดพะเยาเริ่มมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุยังน้อยและอัตราการตั้งครรภ์ในกลุ่มนี้มีแนวโน้มสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นเพราะหากวัยรุ่นกลุ่มนี้มีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมจะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในอนาคตได้

การทบทวนสถานการณ์ของวัยรุ่นที่ผ่านมาพบว่า วัยรุ่นตอนต้นยังมีความรู้เรื่องเพศศึกษาไม่ถูกต้อง เช่น การคุมกำเนิด การดูแลตนเองขณะมีประจำเดือนและมีทัศนคติไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องบทบาททางเพศ รสนิยมทางเพศ⁴ ประกอบกับวัยรุ่นมักเรียนรู้เรื่องเพศจากเพื่อนหรือสื่อต่าง ๆ ที่มีเนื้อหากระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ส่งผลให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ตามมา การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์และลดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่น พบว่า รูปแบบกิจกรรมที่มีความหลากหลายทั้งการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา การสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับเรื่องเพศ การรับรู้ความสามารถของตนเองและการรู้สึกรักคุณค่าในตนเอง การเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับวัยรุ่นรวมถึงการสื่อสารเรื่องเพศกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง⁵⁻⁷ ช่วยให้วัยรุ่นมีความรู้ ทัศนคติเรื่องเพศที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ และช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ในการศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ของนักเรียนวัยรุ่น จังหวัดพะเยา ครั้งนี้จึงเน้นการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ส่งเสริมทักษะชีวิตที่จำเป็นเพื่อหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น นอกจากนี้ยังอาจช่วยป้องกันการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเชื้อเอชไอวีในกลุ่มวัยรุ่นได้อีกด้วย

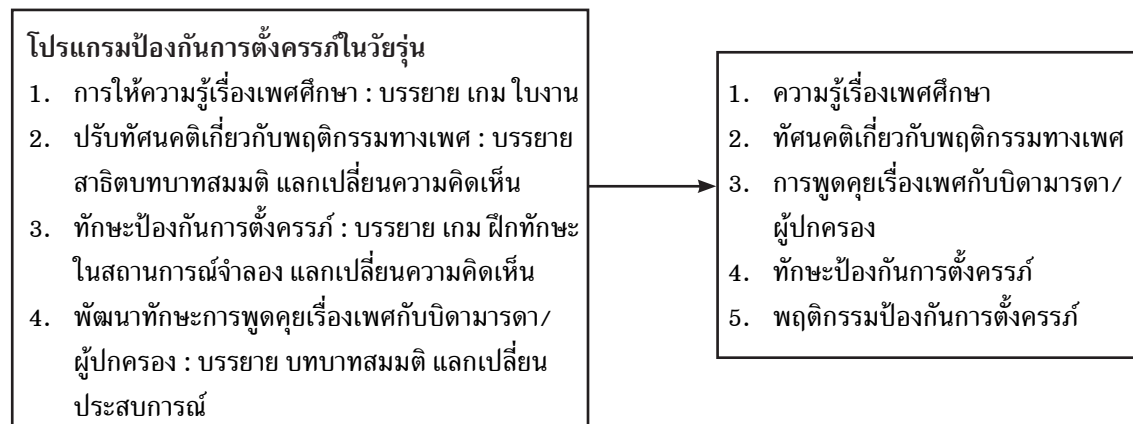
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ของนักเรียนวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษา ทักษะทางเพศ การรับรู้ความสามารถในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ⁸⁻⁹ ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ การพูดคุยเรื่องเพศในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดู สัมพันธภาพใน

ครอบครัว⁹⁻¹¹ และปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พฤติกรรมทางเพศของเพื่อน การเข้าถึงสื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ^{12,13} ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น^{5,9,14-16} การวิจัยครั้งนี้ได้นำผลจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมโดยจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ปรับทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ เสริมทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ และพัฒนาทักษะการพูดคุยเรื่องเพศกับบิดามารดา/ผู้ปกครองเพื่อให้วัยรุ่นมีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศที่ถูกต้อง มีทักษะในการสื่อสารและป้องกันการตั้งครรภ์และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์เพิ่มขึ้น (แผนภาพที่ 1)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐาน

1. ภายหลังการทดลองและระยะติดตามผลกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทักษะคิด การสื่อสารเรื่องเพศ ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์สูงกว่าก่อนทดลอง

2. ภายหลังการทดลองและระยะติดตามผลกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทักษะคิด การสื่อสารเรื่องเพศ ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) แบบ 2 กลุ่ม วัดก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 จังหวัดพะเยา จำนวน 9 โรงเรียน ใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก โดยกำหนดโรงเรียนที่มีขนาดเท่ากัน มีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และสังคมใกล้เคียงกันและสมัครใจเข้าร่วมงานวิจัย มีโรงเรียนตัวอย่างที่ผ่านการคัดเลือก 2 โรงเรียน และสุ่มเลือกโรงเรียนเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยการจับฉลาก กลุ่มตัวอย่างมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) อาศัยอยู่กับบิดามารดา/ผู้ปกครอง และ 2) นักเรียนและบิดามารดา/ผู้ปกครองยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย เกณฑ์คัดออก คือ 1) มีปัญหาด้านสุขภาพที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ 2) เข้าร่วมกิจกรรมไม่ถึงร้อยละ 80 และ 3) นักเรียนหรือผู้ปกครองขอถอนตัว ขณะเข้าร่วมกิจกรรม กำหนดขนาดตัวอย่างจากตาราง power of F test กำหนดค่า medium effect size (f) เท่ากับ 0.25 และค่า Power of analysis เท่ากับ 0.80

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 ราย¹⁶ เนื่องจากทั้งสองโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นละ 51 ราย ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มเท่ากับ 51 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามสำหรับนักเรียน ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเพศ อายุ ผลการเรียน สถานที่พักอาศัย เงินที่ใช้จ่ายในโรงเรียน ที่มาของการได้รับข่าวสารเรื่องเพศ ผู้ให้คำปรึกษาเวลามีปัญหาโดยเฉพาะเรื่องเพศ และพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ เพื่อประเมินสถานการณ์การมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น เนื้อหาครอบคลุมประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ การคุมกำเนิด การตั้งครรภ์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จำนวน 11 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิดและเติมคำ

ส่วนที่ 2 ความรู้เรื่องเพศศึกษา ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม^{3,12} จำนวน 12 ข้อ ตัวอย่างคำถาม “ข้อใดคือการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่แสดงว่า เด็กผู้หญิงสามารถมีลูกได้” ลักษณะคำตอบเป็นแบบ 4 ตัวเลือก ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน มีช่วงคะแนน 0-12 คะแนน โดยคะแนนสูงหมายถึง มีความรู้เรื่องเพศศึกษาระดับดี

ส่วนที่ 3 ทักษะคิดต่อพฤติกรรมทางเพศ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม¹² จำนวน 11 ข้อ ตัวอย่างคำถาม “นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่กับการมีเพศสัมพันธ์เป็นการแสดงออกถึงรักแท้ของชายหญิง” ลักษณะคำตอบเป็นแบบประมาณค่า 4 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1 คะแนน) ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (4 คะแนน) มีช่วงคะแนน 11-44 คะแนน โดยคะแนนมากหมายถึง มีทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศเหมาะสม

ส่วนที่ 4 การพุดคุยเรื่องเพศกับบิดามารดา/ผู้ปกครอง ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม^{6,12}

จำนวน 13 ข้อ ตัวอย่างข้อคำถาม “นักเรียนพูดคุยกับบิดามารดา/ผู้ปกครองเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศบ่อยแค่ไหน” ลักษณะคำตอบเป็นแบบประมาณค่า 4 ระดับ คือ ประจํา (4 คะแนน) ถึงไม่เคย (1 คะแนน) มีช่วงคะแนน 13-52 คะแนนโดยคะแนนมาก หมายถึงมีการพูดคุยเรื่องเพศกับบิดามารดา/ผู้ปกครองระดับมาก

ส่วนที่ 5 ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ ประกอบด้วยทักษะการปฏิเสธ การตัดสินใจและการจัดการกับอารมณ์ทางเพศ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม^{7,17} แบบสอบถามเป็นสถานการณ์จำลองสั้นๆ จำนวน 10 ข้อ ลักษณะคำตอบมี 4 ตัวเลือกให้เลือกตอบเพียงข้อเดียวโดยเลือกคำตอบที่เป็นการกระทำที่เหมาะสมที่สุดให้ 1 คะแนน หากเลือกคำตอบที่เป็นกระทำที่ไม่เหมาะสมหรือเกิดผลเสียต่อตนเองให้ 0 คะแนน มีช่วงคะแนน 0-10 คะแนนโดยคะแนนมาก หมายถึง มีทักษะป้องกันการตั้งครรภ์มาก

ส่วนที่ 6 พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม^{3,12} จำนวน 10 ข้อ ตัวอย่างข้อคำถาม “นักเรียนเคยอยู่กับแฟน/เพื่อนชายสองต่อสองในที่ลับตาคน บ่อยแค่ไหน” ลักษณะคำตอบเป็นแบบประมาณค่า 4 ระดับ คือ ประจํา (1 คะแนน) ถึง ไม่เคย (4 คะแนน) มีช่วงคะแนน 10-40 คะแนนโดยคะแนนมาก หมายถึง มีพฤติกรรมทางเพศเหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการพิจารณาความตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านพฤติกรรมศาสตร์และสาธารณสุข จำนวน 3 คน จากนั้นปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หาความเชื่อมั่นโดยใช้ค่า KR-20 กับแบบสอบถามความรู้เรื่องเพศศึกษาและทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ได้ค่าเท่ากับ .67 และใช้ Cronbach's Alpha Coefficient หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศ การพูดคุยเรื่องเพศกับบิดามารดา/ผู้ปกครอง

และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ ได้เท่ากับ .76, .91 และ .92 ตามลำดับ ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่าง 51 ราย ได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้ ความรู้เรื่องเพศศึกษาเท่ากับ .68 ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ .69 ทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศ .78 การพูดคุยเรื่องเพศกับบิดามารดา/ผู้ปกครอง .91 และ พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ .93

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์สำหรับนักเรียน

2.1 โปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์สำหรับนักเรียน พัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง^{5,9,14,17-19} เนื้อหาครอบคลุมหลักสูตรการสอนเพศศึกษา (family life education) ได้แก่ พัฒนาการของวัยรุ่น การดูแลสุขภาพอนามัยทางเพศ ทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ ทักษะเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ ผลกระทบการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และเอ็ดส์ การคุมกำเนิด ทักษะการสื่อสารเรื่องเพศกับบิดามารดา โดยจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มทดลอง 6 ครั้ง ๆ ละ 90 นาทีต่อสัปดาห์ผ่านการบรรยาย แสดงความคิดเห็น บทบาทสมมุติ และทดลองฝึกปฏิบัติ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่ HE 56-02-04-0027/2558 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้ปกครองเซ็นใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยและสามารถยุติหรือถอนตัวได้ตลอดเวลา ข้อมูลต่างๆ จัดเก็บเป็นความลับและนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นเตรียมก่อนดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างขออนุญาตดำเนินงานวิจัย และประสานกับอาจารย์ประจำชั้นในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำหนังสือขออนุญาตผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างลงนามยินยอมให้นักเรียนเข้าร่วมการวิจัย

2 ขั้นดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม ระยะเวลา ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยและลงนามยินยอมเข้าร่วมกิจกรรม หลังจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งที่ 1 (pre-test) ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม รายละเอียดกิจกรรมมีดังนี้

กลุ่มควบคุม

ได้รับกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรปกติของโรงเรียนและได้รับเอกสารเกี่ยวกับพัฒนาการของวัยรุ่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ การคุมกำเนิด เก็บข้อมูลหลังสิ้นสุดการทดลองสัปดาห์ที่ 6 (post-test 1) และสัปดาห์ที่ 10 (post-test 2) โดยใช้แบบประเมินชุดเดียวกับก่อนได้รับโปรแกรม เมื่อสิ้นสุดระยะติดตามนักเรียนจะได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องพัฒนาการของวัยรุ่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ การคุมกำเนิดและทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ 1 ครั้ง

กลุ่มทดลอง

สัปดาห์ที่ 1 ให้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของวัยรุ่น เนื้อหาประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม การดูแลสุขภาพอนามัยทางเพศที่ถูกต้องเหมาะสม โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการป้องกัน โดยใช้วิธีการบรรยาย เกมรูปภาพ ใบงาน การนำเสนอ และสรุปประเด็น

สัปดาห์ที่ 2 การปรับเปลี่ยนความเชื่อหรือค่านิยมทางเพศที่ถูกต้องเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น การคุมกำเนิดในวัยรุ่นและผลกระทบจากการตั้งครรภ์ บทบาททางเพศ โดยการบรรยาย บทบาทสมมติ ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สาธิตการใช้ถุงยางอนามัย และสรุปประเด็น

สัปดาห์ที่ 3-4 เสริมทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ ประกอบด้วย ทักษะปฏิเสธ ตัดสินใจและจัดการอารมณ์ทางเพศ เนื้อหาประกอบด้วย กลไกการเกิดอารมณ์ทางเพศ การเปลี่ยนแปลงที่ขึ้นเมื่อเกิดอารมณ์ทางเพศ และการจัดการกับอารมณ์ทางเพศที่เหมาะสม รวมถึงการตัดสินใจและการปฏิเสธโดยการบรรยาย เกมบัตรคำ สถานการณ์จำลองและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสรุปประเด็น

สัปดาห์ที่ 5 การสื่อสารเรื่องเพศกับบิดามารดา/ผู้ปกครอง เนื้อหาประกอบด้วย ความสำคัญของการพูดคุยเรื่องเพศ การสื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก โดยเน้นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการพูดคุยเรื่องเพศกับบิดามารดา/ผู้ปกครอง โดยการบรรยาย การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การแสดงบทบาทสมมติ และสรุปประเด็น สำหรับกลุ่มบิดามารดา/ผู้ปกครองจะได้รับการอบรมเรื่องการพูดคุยเรื่องเพศเชิงบวกกับบุตร 1 ครั้ง และได้รับเอกสารเกี่ยวกับการพูดคุยเรื่องเพศกับบุตร

สัปดาห์ที่ 6 ทบทวนความรู้ทัศนคติและทักษะเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ สรุปประเด็นและเก็บข้อมูลหลังเสร็จสิ้นทางการทดลอง (post-test 1) โดยใช้แบบประเมินชุดเดียวกับก่อนได้รับโปรแกรม

สัปดาห์ที่ 10 ประเมินผลโปรแกรมครั้งที่ 2 หลังการทดลอง 4 สัปดาห์ (post-test 2) โดยใช้แบบประเมินชุดเดียวกับก่อนได้รับโปรแกรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานตามข้อตกลงเบื้องต้นด้วย

Kolmogorov-Smirnov พบว่า ตัวแปรมีการกระจายแบบปกติ เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทัศนคติ การสื่อสารเรื่องเพศ ทักษะและพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยสถิติ independent t-test และเปรียบเทียบภายในกลุ่มโดยใช้ repeated measured ANOVA

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคุณลักษณะใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 58.82 และ 54.90 อายุเฉลี่ย 13.73 ปี (SD = 0.56) และ 14.06 ปี (SD = 0.85) ตามลำดับ ผลการเรียนรู้เฉลี่ย 2.95 และ 2.75 เงินที่ใช้จ่ายในโรงเรียนเฉลี่ยวันละ 42.75 และ 46.67 บาท ตามลำดับ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบิดามารดา ร้อยละ 58.82 และ 64.13 ตามลำดับ เมื่อมีปัญหาโดยเฉพาะเรื่องเพศ บุคคลแรกที่จะปรึกษาเป็นบิดามารดาและได้ข้อมูลเรื่องเพศจากสื่อต่างๆ ข้อมูลพฤติกรรมทางเพศพบว่า กลุ่มทดลองร้อยละ 60.78 ไม่เคยมีแฟน ร้อยละ 23.53 มีแฟนแล้วและไม่เคยมีเพศสัมพันธ์กับแฟนหรือเพื่อนต่างเพศ สำหรับกลุ่มควบคุม พบว่า ร้อยละ 70.59 ไม่เคยมีแฟน ร้อยละ 17.56 มีแฟนแล้ว และร้อยละ 1.04 เคยมีเพศสัมพันธ์กับแฟน เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมทางเพศของทั้งสองกลุ่มด้วยสถิติ t-test และ Fisher's exact test พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ของนักเรียนวัยรุ่น

เมื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมภายในกลุ่มพบว่า หลังการทดลองและติดตามผล กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เรื่องเพศศึกษา ทัศนคติต่อ

พฤติกรรมทางเพศ ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์แตกต่างจากก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนเฉลี่ยด้านสื่อสารเรื่องเพศไม่แตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 1)

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรในกลุ่มทดลองเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ Bonferroni พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องเพศศึกษาหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองแต่ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .594$) และระยะติดตามมีคะแนนเฉลี่ยลดลงจากหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศมีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองแต่ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .967$) และหลังทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระยะติดตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะป้องกันการตั้งครรภ์หลังการทดลองและระยะติดตามสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และด้านพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองแต่ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .938$) ระยะติดตามมีคะแนนเฉลี่ยลดลงจากหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 2)

เมื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมระหว่างกลุ่มพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เรื่องเพศศึกษาและทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศ หลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แต่คะแนนเฉลี่ยด้านสื่อสารเรื่องเพศ ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ภายหลังการทดลองและระยะติดตาม พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 3

ประสิทธิผลของโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ของนักเรียนวัยรุ่น จังหวัดพะเยา

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรที่ศึกษาระยะก่อนทดลอง หลังการทดลองและติดตามผลภายในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ตัวแปร	กลุ่มทดลอง (n = 51)					กลุ่มควบคุม (n = 51)				
	SS	df	MS	F	p-value	SS	df	MS	F	p-value
ความรู้เรื่องเพศศึกษา										
เวลา	32.62	2	16.31	3.92	.023	1.09	2	.545	0.10	.91
ความคลาดเคลื่อน	374.71	100	4.163			456.24	100	5.70		
ทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศ										
เวลา	522.28	2	261.14	7.66	.001	18.79	2	9.39	0.32	.73
ความคลาดเคลื่อน	3068.39	100	34.09			2366.54	100	29.58		
การสื่อสารเรื่องเพศ										
เวลา	326.91	2	163.46	1.64	.200	29.72	2	14.86	0.22	.80
ความคลาดเคลื่อน	8983.75	100	99.82			5338.28	100	66.73		
ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์										
เวลา	44.23	2	22.12	6.44	.013	2.39	2	1.195	1.00	.372
ความคลาดเคลื่อน	309.10	100	3.43			95.61	100	1.20		
พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์										
เวลา	1721.28	2	860.64	15.97	< .001	744.93	2	372.46	6.84	.002
ความคลาดเคลื่อน	4849.39	100	53.882			4359.01	100	54.49		

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรที่ศึกษาเป็นรายคู่ของกลุ่มทดลองโดยวิธีการของ Bonferroni

ตัวแปร	Mean Difference	p-value
ความรู้เรื่องเพศศึกษา		
ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง	-0.41	.594
ก่อนการทดลอง ระยะติดตามผล	0.58	.175
หลังการทดลอง ระยะติดตามผล	0.99	.018
ทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศ		
ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง	-0.44	.967
ก่อนการทดลอง ระยะติดตามผล	0.39	.001
หลังการทดลอง ระยะติดตามผล	0.83	.002

ชลดดา ไชยกุลวัฒนา และคณะ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรที่ศึกษาเป็นรายคู่ของกลุ่มทดลองโดยวิธีการของ Bonferroni (ต่อ)

ตัวแปร	Mean Difference	p-value
ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์		
ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง	-1.46	.008
ก่อนการทดลอง ระยะติดตามผล	-1.29	.019
หลังการทดลอง ระยะติดตามผล	0.17	.946
พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์		
ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง	-0.52	.938
ก่อนการทดลอง ระยะติดตามผล	2.99	< .001
หลังการทดลอง ระยะติดตามผล	3.51	< .001

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรที่ศึกษาระยะก่อนทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผลระหว่าง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตัวแปร	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		MD	t	df	p-value
	Mean	SD	Mean	SD				
ความรู้เรื่องเพศศึกษา								
ก่อนทดลอง	8.24	0.32	8.24	0.30	0.59	1.342	100	.183
หลังทดลอง	8.65	0.31	8.61	0.33	0.42	0.94	100	.019
ติดตามผล	7.66	0.34	7.48	0.32	1.18	2.56	100	.012
ทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศ								
ก่อนทดลอง	34.39	0.83	34.00	0.88	0.39	0.32	100	.747
หลังทดลอง	34.83	0.66	34.11	0.68	0.72	0.72	100	.039
ติดตามผล	34.00	0.94	30.13	0.89	3.87	2.99	100	.004
การสื่อสารเรื่องเพศ								
ก่อนทดลอง	36.96	1.38	32.12	1.46	4.84	2.41	100	.888
หลังทดลอง	33.20	1.91	32.95	1.26	0.25	0.14	100	.496
ติดตามผล	34.85	1.56	33.29	1.65	1.56	0.68	100	.240
ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์								
ก่อนทดลอง	6.15	0.30	7.27	0.32	1.12	2.54	100	.510
หลังทดลอง	7.61	0.22	7.41	0.20	0.20	0.66	100	.625
ติดตามผล	7.44	0.23	7.28	0.22	0.16	0.49	100	.103

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรที่ศึกษาระยะก่อนทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผลระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม (ต่อ)

ตัวแปร	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		MD	t	df	p-value
	Mean	SD	Mean	SD				
พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์								
ก่อนทดลอง	34.50	1.20	37.54	1.14	3.04	1.84	100	.069
หลังทดลอง	35.02	0.91	34.71	0.96	0.31	0.24	100	.813
ติดตามผล	31.51	1.21	27.28	1.14	4.23	2.45	100	.112

อภิปรายผล

ความรู้เรื่องเพศศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองและระยะติดตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนชายและหญิง ผ่านกิจกรรมรูปแบบต่างๆ เช่น การบรรยาย เกม รูปภาพ ใบงานและการนำเสนอ กระตุ้นความสนใจของวัยรุ่น มีความสนุกสนานและมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันและสรุปประเด็นสำคัญพร้อมให้ข้อมูลเพิ่มเติม ส่งผลให้กลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายและน่าสนใจ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น^{5,14,15} เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มทดลองพบว่า หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนทดลองและลดลงในระยะติดตาม อาจเนื่องมาจากระยะเวลาการอบรมให้ความรู้มีจำกัดและขาดกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในระยะติดตาม ทำให้คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องเพศศึกษาลดลงในระยะติดตามผล

ทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองและระยะติดตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการใช้กลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความคิด

และพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นช่วยกระตุ้นให้วัยรุ่นเกิดการเรียนรู้ผ่านการแสดงบทบาทสมมติ ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการบรรยายสรุปข้อเท็จจริงทั้งทางบวกและทางลบเกี่ยวกับเรื่องเพศ ทำให้วัยรุ่นมีทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การจัดกิจกรรมที่ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่มแสดงบทบาทสมมติ การย้าเนื้อหาประเด็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติทางเพศที่เหมาะสม^{14,20} เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มทดลองพบว่า หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนทดลองและลดลงในระยะติดตาม อาจเนื่องมาจาก วัยรุ่นสามารถเข้าถึงสื่อเกี่ยวกับเรื่องเพศผ่านสังคมออนไลน์ง่ายขึ้นและปัจจุบันการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเป็นเรื่องยอมรับได้หากรู้จักวิธีป้องกัน ทำให้คะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศลดลงในระยะติดตาม

การสื่อสารเรื่องเพศกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองและระยะติดตามแต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และภายในกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกับก่อนทดลองมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แสดงบทบาทสมมุติสามารถกระตุ้นให้วัยรุ่นมีการสื่อสารเรื่องเพศกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองได้เพียงเล็กน้อย อาจเกิดจากตัวแบบ

เป็นนักเรียนด้วยกันและกิจกรรมที่จัดอบรมให้กับบิดามารดาหรือผู้ปกครองเรื่องการพูดคุยเชิงบวกกับบุตรเพื่อให้เกิดความสนใจในการพูดคุยเรื่องเพศกับบุตรยังไม่สนใจให้เกิดการสื่อสารเรื่องเพศกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการพูดคุยเรื่องเพศกับบุตรในสังคมไทยยังไม่ได้รับการยอมรับมากเท่าที่ควรเนื่องจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองบางส่วนเห็นว่า การพูดคุยเรื่องเพศกับบุตรอาจเป็นการชักนำให้บุตรมีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้น⁷ สอดคล้องกับการศึกษาของวรวรรณ ทิพย์วารีรัตน์ และคณะ²¹ ได้ศึกษาวิจัยพัฒนาโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า หลังการจัดกิจกรรมพูดคุยและปรึกษากับบิดามารดาเรื่องเพศกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและระยะติดตามไม่แตกต่างกันและภายในกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกับก่อนทดลอง

ทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองและระยะติดตามแต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอาจเนื่องมาจากกลุ่มควบคุมเคยเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตซึ่งบรรจุในหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการมาแล้ว นอกจากนี้ระยะเวลาในการจัดโปรแกรมมีจำกัดอาจไม่สามารถวัดการเปลี่ยนแปลงของทักษะป้องกันการตั้งครรภ์ระหว่างกลุ่มทดลองและควบคุมได้ เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มทดลองพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังทดลองและระยะติดตามสูงกว่าก่อนทดลอง แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ได้รับความรู้สีกตนเองและผู้อื่น เรียนรู้การแก้ปัญหา ร่วมกับเพื่อนผ่านสถานการณ์เสี่ยงทางเพศและสอดแทรกเกมระหว่างทำกิจกรรมช่วยดึงดูดความสนใจของวัยรุ่น ส่งผลให้วัยรุ่นเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ของตนเองและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่า กิจกรรมที่วัยรุ่นได้ฝึกคิด ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาส่งผลให้นักเรียนวัยรุ่นมีทักษะการ

ปฏิเสธและการตัดสินใจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติภายหลังเข้าร่วมโปรแกรม^{5,14,16}

พฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองและระยะติดตามแต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากวัยรุ่นสามารถเรียนรู้เรื่องเพศผ่านสื่อต่างๆ ได้ง่ายและโรงเรียนยังมีการเฝ้าระวังเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ประกอบกับวัยรุ่นทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ยังไม่มีแฟนทำให้มีพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มทดลองพบว่า ระยะติดตามมีคะแนนเฉลยลดลงจากหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอาจกล่าวได้ว่า การให้ความรู้ ปรับทัศนคติและฝึกทักษะในระยะเวลาอันสั้นและไม่มีการกระตุ้นในช่วงติดตามผลทำให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้พัฒนาการทางเพศที่เกิดขึ้นในช่วงวัยนี้อาจเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของวันวิสาข์ บัวลอย และคณะ⁵ ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมป้องกันสถานการณ์เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จัดกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา และเสริมสร้างทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องและมีรูปแบบหลากหลาย เช่น จัดเสียงตามสาย จัดบอร์ด และประกวดคำขวัญ เป็นต้น
2. จัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตผ่านการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การพัฒนาแกนนำวัยรุ่น การอบรมระยะสั้น การแสดงละครสะท้อนปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของครูและนักเรียนในการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น
2. ควรเพิ่มระยะเวลาในฝึกทักษะการสื่อสารเรื่องเพศให้กับบิดามารดา/ผู้ปกครองและประเมินผลการนำไปใช้ของบิดามารดา/ผู้ปกครอง
3. ควรมีการประยุกต์เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่ายมาใช้ในการพัฒนาความรู้ทัศนคติและทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยพะเยาที่ให้งบประมาณในการทำวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัยทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

1. Bureau of Reproductive Health, Ministry of Public Health. Statistics on adolescent birth, Thailand 2015. Nonthaburi: Printing Agriculture Cooperatives of Thailand; 2017. (in Thai)
2. Bureau of Reproductive Health, Ministry of Public Health. The national strategy for prevention and solution of the adolescent pregnancy problem 2017–2026 according to the act for prevention and solution of the adolescent pregnancy problem, 2016. 2nd ed. Bangkok: Thepphenvanish; 2560. (in Thai)
3. Phayao Provincial Public Health Office. HIV–AIDS newsletter; 2012. [cited 2012 May 25]. Available from: <http://www.pyo.moph.go.th/aids/index.php>
4. UNICEF. A situation analysis of adolescent in Thailand 2015–2016; 2017. [cited 2017 Jan 10]. Available from: <https://www.unicef.org/thailand/media/1021/file>
5. Bualoy W, Therawiwat M, Vathanasomborn P, Imanee N. Effectiveness of a sex education program to prevent sexual risk behavior on grade 8 student, Sampran district, Nakhon Pathom Province. Rama Nurs J. 2014;20(1):127–42. (in Thai)
6. Sangchart E, Duangsong R. The effects of health education program with electronic media (facebook) on skill development for adolescent pregnancy prevention among grade 7 students. Journal of the Office of DPC 7 Khon Kaen. 2559;23(1):96–104. (in Thai)
7. Chaikoolvatana C, Powwattana A, Lagampan S, Jirapongsuwan A, Bennet TB. Development of a school-based pregnancy prevention model for early adolescent female Thais. PRJNR. 2013;17(2):131–47.
8. Sangsawang N, Sangsawang B. Differences in reproductive health and contraceptive knowledge between pregnant and non-pregnant adolescents. J Nurs Sci. 2016;34(1):7–16. (in Thai)
9. Danpradit P, Karuhadej P, Yingpaiboonsuk U, Kittichottipanich B, Suaysom P. Effect of applying self-efficacy theory and life skills enhancement program on sexual relation avoidance confidence and pregnancy prevention among sexually at risk teenage female students. JNCU. 2018;30(1):11–22. (in Thai)
10. Ratta S, Arunwong R, Nithakorn R. The model development of prevention and solution in premature pregnancy of teenagers in Kamphaengphet Province. Humanities and Social Sciences Journal of Graduate School, Pibulsongkram Rajabhat University. 2015;9(2):142–60. (in Thai)
11. Kawila T, Thananowan N, Yusamran C, Kaesornsamut P. Influence of knowledge, attitude, communication about sex, substance use, and sexual arousal media on sexual relation in secondary school female students. J Nurs Sci. 2017;35(2):74–85. (in Thai)
12. Chaikoolvatana C, Praditsathaporn C, Kamkhieo W. Predictors of sexual risk behavior among adolescents in Phayao province. JONAE. 2013;6(4):104–15. (in Thai)
13. Isaro N, Toonsiri C, Srisuriyawet R. Factors predicting appropriated sexual behaviors among the Lower secondary school students in Chanthaburi province. Journal of Faculty of Nursing Burapha University. 2016;24(2):72–84. (in Thai)

14. Kingmala C, Rawiworrakul T, Powwattana A. Effect of pregnancy prevention program for female adolescents. Journal of Boromarajonani College of Nursing, Bangkok. 2015;31(3):25-34. (in Thai)
15. Sittiboonma N, Sota C. The effect of health education program by applying protection Motivation theory and social theory for adolescent pregnancy prevention among Muttayomsuksa 5 student in school, Khon Kaen province. Journal of Health Education. 2017;40(1):12-23. (in Thai)
16. Tipwareerom W, Suwanna-osod S, Khumlue T. Effectiveness of risk sexual behavior prevention program among adolescent boys. Naresuan University Journal. 2013;21(3):1-14. (in Thai)
17. Vongsawat K. Development of sex education training program based on life skill concepts for Sakon Nakhon Rajabhat University. [dissertation]. Bangkok: Kasetsart University; 2008. (in Thai)
18. Bureau of Reproductive Health, Ministry of Public Health. Handbook for integrated sex education and life Skills. Nonthaburi: Printing Agriculture Cooperatives of Thailand; 2016. (in Thai)
19. PATH Organization. Sex education procedure handbook for Matthayom Sueksa 1. 5th ed. Bangkok: Urgent TAG; 2010. (in Thai)
20. Chiengta P, Tumchea S, Maneechot M, Lorphhana S, Pumprayool P, Yingrengreung S. Effects of sexual health promotion program on pregnancy prevention of teenage in Saraburi municipal. Journal of Boromarajonani College of Nursing, Bangkok. 2018;34(2):101-11. (in Thai)
21. Tipwareerom W, Sarapanich N. The development of risk sexual behavior prevention among junior high School students in Plaichumpon sub-district, muang district, Phitsanulok Province. Journal of Nursing and Health Science. 2012;6(3):94-106. (in Thai)